

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASINING DAVLAT STANDARTI

**Turizm va yondosh xizmatlar. Sanatoriy-kurortda davolash.
Xizmatlarga doir talablar**

(ISO 21426:2018, IDT)

Rasmiy nashr

**O‘zbekiston Respublikasi Investitsiyalar va tashqi savdo vazirligi huzuridagi
O‘zbekiston texnik jihatdan tartibga solish agentligi**

Toshkent

So‘z boshi

1 O‘zbekiston Respublikasi Turizm va madaniy meros vazirligining “Turizm xizmatlarini sertifikatlash markazi” Davlat unitar korxonasi tomonidan ISHLAB CHIQLDI va TASDIQLASHGA TAQDIM ETILDI.

2 O‘zbekiston Respublikasi Investitsiyalar va tashqi savdo vazirligi huzuridagi O‘zbekiston texnik jihatdan tartibga solish agentligining 2022-yil 18-noyabrdagi 05-1481 - sonli qarori bilan TASDIQLANDI.

3 Ushbu standart ISO 21426:2018 «Tourism and related services. Medical spas. Service requirements» xalqaro standarti bilan aynan o‘xshash.

4 Standartga quyidagi tahririy o‘zgartishlar kiritilgan: “xalqaro standart” so‘zlari “ushbu standart” so‘zlariga almashtirilgan.

5 DASTLABKI JORIY ETILISHI

Ushbu standartni va uning o‘zgartishlarini O‘zbekiston hududida joriy etish qayta ko‘rib chiqish (o‘zgartirish) yoki bekor (amalini bekor qilish) qilish haqidagi axborot O‘zbekiston texnik jihatdan tartibga solish agentligi huzuridagi O‘zbekiston standartlar instituti tomonidan nashr etiladigan axborot ko‘rsatkichda chop etiladi.

Ushbu standartni O‘zbekiston Respublikasi hududida rasmiy chop etish huquqi O‘zbekiston texnik jihatdan tartibga solish agentligiga tegishli

Mundarija

	Kirish	IV
	So‘zboshi	V
1	Qo‘llanish doirasi	1
2	Normativ hujjatlarga havolalar	1
3	Atamalar va ta’riflar	1
4	Binolar va jihozlar	2
5	Xodimlar	4
6	Tabiiy resurslar	6
7	Texnik xizmat ko‘rsatish, gigiyena va tozalash	11
8	Xizmatlarni taqdim etish	15
9	Jarayonlarni qo‘llab-quvvatlash	17
	A ilova (ma’lumot uchun)	
	Tabiiy shifobaxsh suvlarni tavsiflash bo‘yicha qo‘llanma (minimal qiymatlar)	20
	B ilova (ma’lumot uchun)	
	Tabiiy shifobaxsh suvlarning fizik-kimyoviy, kimyoviy va mikrobiologik tadqiqotlari	21
	C ilova (ma’lumot uchun)	
	Tabiiy shifobaxsh gazlarni baholash to‘g‘risida hisobotni tuzish bo‘yicha qo‘llanma	22
	D ilova (ma’lumot uchun)	
	Peloidlarni nazorat tahlil qilish va monitoring qilish bo‘yicha qo‘llanma	23
	Bibliografiya	25

Kirish

Standartlashtirish bo‘yicha xalqaro tashkilot (ISO) standartlashtirish bo‘yicha milliy tashkilotlarning (ISO a‘zo-qo‘mitalari) butunjahon federatsiyasi hisoblanadi. Odatda xalqaro standartlarni ishlab chiqish ISO texnik qo‘mitalari tomonidan amalga oshiriladi. Tuzilgan texnik qo‘mitaning faoliyatidan manfaatdor bo‘lgan har bir a‘zo-qo‘mita ushbu qo‘mitaga vakil bo‘lish huquqiga ega. ISO bilan aloqaga ega bo‘lgan xalqaro davlat va nodavlat tashkilotlari ham ishlarda ishtirok etadilar. Elektrotexnika sohasida standartlashtirishning barcha masalalari bo‘yicha ISO Xalqaro elektrotexnika komissiyasi (IEC) bilan yaqin hamkorlikda ishlaydi.

Ushbu hujjatni ishlab chiqish va unga keyingi xizmat ko‘rsatish uchun foydalanilgan tartib-taomillar ISO/IEC Direktivalarining 1-qismida bayon etilgan. Jumladan ko‘rib chiqishning turli mezonlari ISO har xil turdagi hujjatlari uchun zarurligini qayd qilish lozim. Ushbu hujjat ISO/IEC Direktivalarining 2-qismidagi tahririy qoidalarga muvofiq tuzilgan (www.iso.org/directives ga qarang).

Ushbu hujjatning ayrim elementlari patent huquqlarining ob‘ekti bo‘lishi mumkinligini e‘tiborga olish lozim. ISO biror-bir yoki barcha bunday patent huquqlarini aniqlashga javobgarlik olmaydi. Hujjatni ishlab chiqishda aniqlangan biror-bir patent huquqlari to‘g‘risida batafsil axborot kirishda va/yoki ISONing ma‘lum qilingan patent deklaratsiyalari ro‘yxatida beriladi (www.iso.org/patents ga qarang).

Ushbu hujjatda foydalanilgan har qanday savdo markasi foydalanuvchilarning qulayligi uchun berilgan axborot hisoblanadi va ularni qo‘llab quvvatlamaydi.

Standartlarning ixtiyoriyligi, muvofiqlikni baholash bilan bog‘liq bo‘lgan maxsus ISO atamalari va iboralarining ma‘nosi va ISONing Jahon Savdo Tashkilotining (JST) savdodagi texnik to‘siqlar (TBT) tamoyillariga sodiqligi haqida ma‘lumot olish uchun www.iso.org/iso/foreword.html ga qarang.

Ushbu hujjat ISO/TC 228, Tourism and related services texnik qo‘mitasi tomonidan tayyorlangan.

Ushbu hujjat bo‘yicha har qanday fikr-mulohaza yoki savollar foydalanuvchining milliy standartlashtirish organiga yo‘naltirilishi kerak. Ushbu organlarning to‘liq ro‘yxatini www.iso.org/members.html saytida topish mumkin.

So‘z boshi

Sog‘lomlashtirish turizmi xizmatlari dunyo bo‘ylab eng tez rivojlanayotgan tarmoqlardan biridir. Garchi bu xizmatlar hozirgacha nisbatan o‘rganilmagan bo‘lsa-da, milliy turizm kengashlari, xususiy sektor va boshqa manfaatdor tomonlar sog‘lomlashtirish turizmini rivojlanish va maqsadni rivojlantirish uchun ulkan salohiyatga ega sektor sifatida ko‘rishadi.

Dunyo bo‘ylab ko‘plab odamlar shahar hayotidagi stress va shovqinlardan qochish yoki chet elda tibbiy yordam olish uchun sog‘lomlashtirish turizmi xizmatlarini tanlaydilar. So‘nggi yillarda bu raqamlar tez sur‘atlar bilan o‘sib bormoqda, shuning uchun chalkashliklarni oldini olish va mijozlarning talablarini qanoatlantirish uchun taklif qilinishi mumkin bo‘lgan turli xil mahsulot va xizmatlarni aniqlash kerak.

Sog‘lomlashtirish turizmida tabiiy resurslardan foydalanishga kelsak, ham talassoterapiya markazlarida (ISO 17680), ham sog‘lomlashtirish markazlarida (ISO 17679) xizmatlar sifatiga minimal talablarni belgilaydigan ikkita standart allaqachon mavjud. Ular xususan, ularning har birida ishlatiladigan turli xil suv turlarini hisobga olgan holda, ushbu ikki turdagi markazlarning xususiyatlarini aks ettiradi.

Mukammallik uchun ushbu hujjatda davolash kurortlarining tabiiy shifobaxsh suvlari va sog‘liq uchun isbotlangan davolash-profilaktika foydalarini hisobga olgan holda xizmat ko‘rsatish sifatiga e‘tibor qaratiladi.

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASINING DAVLAT STANDARTI

Turizm va yondosh xizmatlar. Sanatoriy-kurortda davolash. Xizmatlarga doir talablar

Туризм и сопутствующие услуги. Санаторно-курортное лечение. Требования к услугам

Tourism and related services. Medical spas. Service requirements

Joriy etish sanasi: _____

1 Qo‘llanish doirasi

Ushbu standart tabiiy shifobaxsh suvlar (dengiz suvidan tashqari) va boshqa tabiiy resurslardan foydalanadigan sanatoriy-kurort muassasalarida sifatli xizmatlar ko‘rsatishga doir talablarni belgilaydi.

Ushbu standart tibbiy kasbga muvofiq bo‘lgan yechimlarga taalluqli emas.

Ushbu standart talassoterapiya markazlari yoki sog‘lomlashtiruvchi spa-kurortlarga taalluqli emas.

2 Normativ hujjatlarga havolalar

Ushbu standartda quyidagi normativ hujjatga havola qilingan:

ISO 7001 Graphical symbols. Public information symbols (Grafik belgilar. Ommaviy axborot belgilari)

3 Atamalar va ta’riflar

Ushbu standartda quyidagi atamalar tegishli ta’riflari bilan qo‘llanilgan:

3.1 balneologiya - ishlab chiqarishdan qo‘llashgacha bo‘lgan tabiiy vositalardan (masalan, klimatoterapiya, gidroterapiya) terapevtik foydalanishni o‘rganish.

Izoh - Bu sanatoriy-kurortni rejalashtirish, rivojlantirish, ishlatish va tibbiy jihatlar uchun umumiy atama.

3.2 parvarishlash hududi - sog‘lomlashtirish muolajalari o‘tkazish uchun ajratilgan hudud.

3.3 iqlim - bir necha yillar mobaynida o‘rtacha miqdori hisoblangan mintaqaning bir yil davomidagi umumiy yoki tashkil etadigan ob-havo sharoiti.

Izoh - Ob-havo sharoitlariga harorat, atmosfera bosimi, namlik, yog‘ingarchilik, quyosh nuri, bulutlilik va shamol kiradi.

3.4 quruq hudud - parvarish zonasidagi suv ishlatilmaydigan joy.

Izoh – Ko‘zdan kechirish xonalari, sport zallari va dam olish joylari quruq hudud hisoblanadi.

3.5 sanatoriy-kurort - shifokor tomonidan taqdim etilgan, tabiiy shifobaxsh suvlar va sog‘lomlashtirish muolajalarida ishlatiladigan shifobaxsh gazlar yoki peloidlar kabi boshqa maxsus tabiiy resurslarga ega bo‘lgan, yuridik jihatdan tan olingan tibbiy nazorat ostidagi davolash muassasasi.

Izohlar

1. Ba’zi mamlakatlarda “sanatoriy-kurort” atamasi alohida tan olingan va tartibga solingan.

2. Sanatoriy-kurortlarning suvlari, ham oqimlarning paydo bo‘lishi yoki kelib chiqishiga, ham suvning kimyoviy sifatiga ta’sir qilishi mumkin bo‘lgan inson faoliyatining yer yuzasiga salbiy ta’sirini oldini olish uchun 19-asrdan beri himoyalaniib kelinadi.

3.6 shifobaxsh mineral suv - shifobaxsh ta’siri isbotlangan tabiiy yoki sun’iy kelib chiqqan mineral suv.

Izohlar

1. Shifobaxsh suvlar ayrim mamlakatlarda dori vositalari sifatida tasniflanadi.

2. Mineral shifobaxsh suvda, masalan natriy xlorid, natriy sulfat yoki magniy sulfat mavjud.

3.7 mineral suv - artesian, o‘zi oqishi yoki burg‘ulash yo‘li bilan qazib olingan, sanatoriy-kurortda davolash maqsadlarida ishlatiladigan o‘ziga xos minerallashuvga ega bo‘lgan tabiiy buloq suvi.

Izoh – Ba’zi mamlakatlarda mineral suvlar mineral suvlar deb hisoblanishi uchun minerallasuv tarkibini belgilovchi qonunchilik bilan tartibga solinadi.

3.8 tabiiy shifobaxsh gazlar - tibbiy bilim va balneologik tajribaga asoslangan, buloq suvida erigan yoki toza gaz manbalaridan ko‘tariladigan gazlar.

Izoh - Oltingugurt gazlari, radon, CO₂ (masalan, mofetlardan) shifobaxsh gazlarga misol bo‘la oladi.

3.9 tabiiy shifobaxsh suv - mahalliy joyda ishlatiladigan mineral shifobaxsh suv (buloq yaqinida olinadi va qo‘llaniladi).

Izoh - Termal suvlar, mineral suvlar va gazlangan suvlar tabiiy shifobaxsh suvlar hisoblanadi.

3.10 tabiiy resurslar - peloidlar yoki davolash uchun ishlatiladigan boshqa tabiiy vositalar kabi elementlar va xom ashyolar.

3.11 peloid - geologik va/yoki biologik jarayonlar natijasida olingan, yoki tabiatan (tabiiy peloid) yoki oddiy jarayonda maydalash natijasida mayda donali konsistensiyaga ega bo‘lgan noorganik yoki organik aralashma.

Izohlar

1. Peloidlarning har xil turlari haqida qo‘shimcha ma’lumot olish uchun 1-jadvalga qarang.

2. Loy va torf davolash maqsadlarida ishlatiladigan ikki turdagi tabiiy peloid hisoblanadi.

3. Peloidlar tarkibida suv bo‘lishi mumkin, ammo quruq holda ham mavjud bo‘lishi mumkin.

3.12 termal suv - chiqish joyidagi harorati ushbu suvning o‘rtacha haroratidan 4 ° C ga yuqori bo‘lgan suv.

3.13 muolaja xonasi - odatda davolash hududida joylashgan, muolajalar o‘tkaziladigan alohida xona.

3.14 nam hudud - parvarishlash hududida joylashgan suv, peloidlar va gaz vannalaridan foydalaniladigan hudud.

Izoh – Davolash dushlari, vannalar, o‘rab-chirmash va basseynlar nam hudud hisoblanadi.

4 Binolar va jihozlar

4.1 Umumiy talablar

Barcha binolar va jihozlar ishga yaroqli holatda saqlanishi va ushlab turilishi kerak. Jihozlardan, ayniqsa elektr jihozlaridan foydalanishda xavfsizlik jihatlari va tegishli standartlarga muvofiqligi hisobga olinishi kerak.

Xonalar va jihozlar ham toza va dezinfektsiyalangan, yaxshi ventilyatsiya, yorug'lik va haroratga ega bo'lgan hamda to'siqsiz bo'lishi kerak.

Sanatoriy-kurortda xodimlar uchun sanuzel va kiyim almashtirish xonalari bo'lishi kerak.

Imkoniyati cheklangan mijozlar uchun tegishli kirish joyi va qulayliklar ta'minlanishini ko'rib chiqish kerak.

Izoh. Foydalanish imkoniyati haqida qo'shimcha ma'lumot olish uchun ISO 21542 ga qarang.

4.2 Qabulxona

Sanatoriy-kurortda qabulxona (resepshn) bo'lishi kerak. Qabulxona quyidagi talablarga javob berishi kerak:

- davolash kurortining sig'imiga mos ravishda alohida hududda joylashgan va ko'rsatkichlar bilan belgilangan bo'lishi kerak;
- xizmatlar ro'yxati va narxlar mavjud bo'lishi kerak;
- mijozlarni ro'yxatga olishning turli usullari bo'lishi kerak;
- qabul qilingan to'lov usullari aks ettirilishi kerak;
- muolaja xonasining hech bo'lmaganda ish vaqti davomida qabulxona xizmati ta'minlanishi kerak.

Elektron ro'yxatga olish imkoniyatini ko'rib chiqish kerak.

4.3 Kiyim almashtirish xonasi va sanuzel

Sanatoriy-kurortda kiyim almashtirish xonasi va sanuzel bo'lishi kerak. Ushbu hudud quyidagi talablarga javob berishi kerak:

- gigiena qoidalariga ko'ra, kiyim almashtirish xonalariga qabulxonadan (resepshndan) kirish va parvarishlash hududiga chiqish ta'minlanishi kerak;
- pol va devorlar yuviladigan, sirpanmaydigan va g'ovak bo'lmagan materiallar bilan qoplangan bo'lishi kerak;
- kiyim almashtirish xonalari dush, hojatxona va sanuzellar yaqinida joylashgan bo'lishi kerak.

Kiyim almastirish xonalari nogironlarning kirishini ta'minlash uchun mo'ljallangan bo'lishi kerak.

4.4 Tibbiyot xonasi

Mijozlarga ularning iltimosiga binoan yoki kerak bo'lganda, masalan, favqulodda vaziyatlarda tibbiy yordam ko'rsatish uchun tibbiyot xonasi nazarda tutilgan bo'lishi kerak.

Mijozlarni oshkor qilmaslik kafolatlanadi.

Tibbiyot xonasi yonida mijozlar uchun yetarli joyli kutish zali bo'lishi kerak. Tig'iz paytda qabul qilishni oldindan yozib qo'yish mexanizmi bo'lishi kerak.

Tibbiyot xonasi yaqinida hojatxona va sanitariya xonalari bo'lishi kerak.

4.5 Parvarishlash hududi

4.5.1 Umumiy talablar

Parvarishlash hududi quruq hudud va nam hududni o'z ichiga oladi, ular ajratilgan bo'lishi kerak.

Bir xonada yoki qo'shni xonalarda yechinish, parvarish qilish va kiyinishni amalga oshirilishi maqsadga muvofiq.

Parvarishlash hududi quyidagi talablarga muvofiq bo'lishi kerak:

- harorat 18 ° C dan past bo'lmasligi kerak;
- tabiiy bo'lmagan yorug'lik bo'lsa, yorug'lik suv yuzasidagi aksni kamaytirish uchun to'g'ridan-to'g'ri bo'lmasligi kerak.
- mijozlarni tekshirish va suv bilan davolash muolajalarini o'tkazishda foydalaniladigan, sanatoriy-kurort ixtisosligi bilan bog'liq zarur asboblarga to'plami bo'lishi kerak;
- favqulodda qo'ng'iroqlar uchun telefon raqamlari mavjud bo'lishi kerak.
- muolaja xonalarida qo'l yuvish va dezinfeksiyalash vositalari bo'lishi kerak;
- klinik materiallar (masalan, avtomatlashtirilgan yoki yarim avtomatik defibrillyator) va muhim asosiy dori-darmonlarni o'z ichiga olgan dori qutisi bo'lishi kerak. U o'qitilgan xodimlar olishi uchun oson bo'lishi kerak.

4.5.2 Quruq hudud

Quruq hududlar quyidagi talablarga javob berishi kerak:

- isitiladigan dam olish joyi quruq hududda joylashgan bo'lishi kerak. U parvarishlash kabinalari yaqinida mijozlar davolanish muolajalaridan so'ng dam olishlari uchun divanlar yoki krovatlar bilan jihozlangan bo'lishi kerak;
- harorat foydalanishga qarab 18°C dan 25°C gacha saqlab turilishi kerak;
- barcha jihozlar yuviladigan va oson dezinfeksiya qilinadigan materiallardan tayyorlangan bo'lishi kerak.

Shoshilinch tibbiy yordam ko'rsatish uchun xona bo'lishi kerak.

4.5.3 Nam hududlar

Xavfsizlik nuqtai nazaridan, nam hududlar, ayniqsa basseymlar va purkovchi dushlarning atrofi va ichi tutqichlar bilan jihozlangan bo'lishi kerak. Yer va pol yuzalari sirpanmaydigan bo'lishi kerak, shuningdek silliq bo'lmagan gilamlar, yog'och pollar, yog'och taxtalar yoki boshqa shunga o'xshash materiallardan foydalanmaslik kerak, sirpanishning oldini olish uchun ishlov berilgan yog'och bundan mustasno.

Basseymlar yopiq joyda yoki ochiq havoda joylashgan bo'lishi mumkin va davolovchi bo'lishi yoki terapevtik bo'lmasligi mumkin.

Davolash uchun ishlatiladigan barcha basseymlarda termal yoki mineral suv bo'lishi kerak.

Barcha holatlarda basseymlar sanatoriy-kurort tomonidan ko'rsatiladigan xizmatlarga moslashtirilgan bo'lishi va teskari gidravlika (pastdan suv olish va yer yuzasiga tushirish) tamoyili bo'yicha ishlashi kerak.

Sanatoriy-kurortda dam olish basseymlari ham mavjud bo'lsa, bu aniq ko'rsatilishi kerak.

Har safar mijozlar terapiya basseymlaridan foydalanganda, mas'ul xodimlar bor bo'lishi kerak.

Basseynga kirishda issiq va sovuq suvli dush bo'lishi kerak.

Maksimal suv balandligi 1,40 m bo'lishi kerak yoki chuqurroq bo'lsa, gidroterapiyadan o'tayotgan mijozlarni professional tekshiruvdan o'tkazish kerak. Suvning chuqurligi va haroratini ko'rsatadigan ma'lumot taxtachasi bo'lishi kerak. Suzish basseymlari zonalarida mijozlar uchun xavfsizlik va profilaktika choralari haqida barcha kerakli ma'lumotlarni ko'rsatishi kerak. Ma'lumot mijoz tushunadigan tarzda, masalan, grafik belgilar yordamida aks ettirilishi kerak.

Basseymlarda imkoniyati cheklangan insonlar joylashishi uchun panduslar yoki zinapoyalar bo'lishi kerak.

4.6 Oqava suvlarni tozalash uskunalari

Sanatoriy-kurortda oqava suvlarni tozalash uchun maxsus jihozlar bo‘lishi kerak.

Oqava suvlarni qayta ishlatishga yo‘l qo‘yilmaydi.

Tozalangan oqava suvlar atrof-muhitni muhofaza qilish qoidalariga muvofiq yo‘q qilinishi kerak.

5 Xodimlar

5.1 Umumiy talablar

Sanatoriy-kurort xodimlari identifikatsiya qilingan bo‘lishi kerak. Bundan tashqari, mijozlar bilan aloqada bo‘ladigan xodimlarning nomi identifikatsiya qilinishi kerak.

Xodimlar sanatoriy-kurort tomonidan taqdim etilayotgan xizmatlarni bilishi kerak.

Mijozlarning turini va sanatoriy-kurortning ixtisosligini hisobga olgan holda, yuqori rahbariyat odatda mijozlar bilan muloqotda bo‘ladigan xodimlarning profilini aniqlashi kerak. Alohida topshiriqlar malakali va akkreditatsiyadan o‘tgan xodimlar tomonidan ishlab chiqilishi kerak.

Sanatoriy-kurort kamida quyidagi lavozimlar uchun mas’ul shaxslarni aniqlashi kerak:

- bosh ma’mur;
- tibbiy menejer;
- parvarishlash hududining boshqa xodimlari;
- xizmat ko‘rsatish;
- menejer yordamchisi;
- bron qilish;
- sotish;
- boshqa xizmat ko‘rsatish xodimlari (masalan, kir yuvish, tozalash, xarid qilish).

Yuqori rahbariyat barcha xodimlar o‘z faoliyat sohaslarida mijozlarning qanoatlanish darajasi to‘g‘risida doimo xabardor bo‘lishlari uchun ichki aloqa tizimini yaratishi kerak. Ushbu tizim xodimlar takliflarining tahlilini ta’minlashi kerak.

Yangi xodimni yollash o‘quv davrini o‘z ichiga oladi. Ushbu faoliyatni engillashtirish uchun tashkilot sanatoriy-kurortda davolanishning asosiy jihatlarini tushuntiruvchi hujjatga ega bo‘lishi kerak.

Sanatoriy-kurort masalan, gigiyena va xavfsizlik masalalari, axborot texnologiyalari bilan ishlash ko‘nikmalari, sanatoriy-kurortda keng ko‘lamda ishlatiladigan mahsulotlar bilan ishlash, atrof-muhitni muhofaza qilish sohasidagi ilg‘or tajriba, xushmuomalalik qoidalari, umumiy qo‘llaniladigan chet tillari, mijozlarga xizmat ko‘rsatish, shuningdek favqulodda vaziyatlarda harakatlanish va evakuatsiya rejasini (har ikkala holatda ham imkoniyati cheklangan mijozlarni hisobga olgan holda) o‘z ichiga olgan xodimlarni o‘qitishning yillik dasturini ishlab chiqishi kerak.

Ushbu o‘quv dasturi favqulodda vaziyatlarda harakat qilish (masalan, birinchi yordam ko‘rsatish, favqulodda vaziyatlar va evakuatsiyada harakat qilish rejasini tuzish) va hayotni ta’minlash asoslari bo‘yicha ta’limni o‘z ichiga olishi kerak.

Barcha xodimlar kasallik tashuvchisi emasligiga ishonch hosil qilish uchun davriy tibbiy ko‘rikdan o‘tishlari kerak.

5.2 Parvarishlash hududi xodimlari

Sanatoriy-kurortda barcha davolash tadbirlarini nazorat qiluvchi, tibbiy ta’limga ega direktor, afzalrog‘i sanatoriy-kurort bo‘yicha mutaxassis, bo‘lishi kerak.

Sanatoriy-kurortda tibbiyot shifokori bo‘lishi kerak.

Malakali xodimlar, jumladan, fizioterapevt, gidroterapevt, gigiyena bo‘yicha mutaxassis, hamshira, ovqatlanish bo‘yicha mutaxassis/dietolog va sofrolog (psixolog), shuningdek balneologiya yoki tegishli davolanish turlari bo‘yicha tibbiy mutaxassislar mavjud bo‘lishi kerak.

Fizioterapiya sohasida qayta tayyorlash shifokor yoki fizioterapevt tomonidan amalga oshiriladi.

Parvarishlash hududiga jalb qilingan barcha xodimlar tibbiy shoshilinch vaziyatlarda harakat qilish rejasidan xabardor bo‘lishi kerak.

5.3 Texnik xodimlar

Sanatoriy-kurortda texnik xizmat ko‘rsatish, shu jumladan suvni tozalash operatsiyalarini bajarish uchun malakali xodimlar jalb qilinishi kerak. Texnik xizmat ko‘rsatish bo‘yicha operatsiyalar malakali professional muhandis yoki texnik tomonidan nazorat qilinishi kerak.

Har qanday nosozlik aniqlanganda, texnik xizmat ko‘rsatuvchi xodimlar tegishli choralarni ko‘rishlari kerak.

Har qanday texnik muammoni baholash uchun har doim mas‘ul navbatchi bo‘lishi kerak.

6 Tabiiy resurslar

6.1 Umumiy talablar

Inson farovonligi uchun bir nechta manbalardan tabiiy resurslardan foydalanish yillar davomida ko‘plab kasalliklar vaqtida erishilgan ijobiy ta’sirlar tajribasiga asoslanadi. Ushbu ijobiy ta’sirlar vaqt davri mobaynida shifobaxsh kurortlarda kuzatilgan va zamonaviy tibbiyot yutuqlari (jumladan, balneologiya va kurortlar sohasidagi tadqiqotlar) bilan ham obyektiv ravishda o‘lchanishi mumkin.

Ushbu hujjat uchun tegishli tabiiy resurslar quyidagilardir:

a) tabiiy shifobaxsh suvlar:

- mineral suvlar;

- termal suvlar;

- gazli suvlar;

b) shifobaxsh gazlar;

c) peloidlar.

Sanatoriy-kurort foydalaniladigan tabiiy resurslar va o‘zining tabiiy shifobaxsh suvlarining xususiyatlariga ko‘ra qanday muolajalar taklif qilinishini aniqlashi va mijozlarga yetkazishi kerak.

Barcha sanatoriy-kurortlar shifobaxsh suvlarga asoslangan muolajalarni taklif qilishlari kerak, ammo peloidlar va shifobaxsh gazlar bilan davolash ixtiyoriydir.

Izoh. Iqlimni davolashning bir qismi sifatida ko‘rib chiqish mumkin bo‘lsa-da, uni nazorat qilish qiyinligi sababli ushbu hujjat iqlimga oid talablarni o‘z ichiga olmaydi.

6.2 Tabiiy shifobaxsh suvlar

6.2.1 Mineral va termal buloqlar

6.2.1.1 Mineral buloqlarni muhofaza qilish hududi

Mineral buloqlar atrofidagi hududlar ham sifat, ham miqdoriy jihatdan alohida muhofaza qilinishi kerak. Sanatoriy-kurort ushbu hududlarni muhofaza qilishning sifat va miqdoriy mezonlarini hujjatlashtirishi kerak.

a) sifatni muhofaza qilish

Sifatni muhofaza qilishning maqsadi ifloslanishning oldini olishdir. Muhofaza hududining uchta toifasi qo'llaniladi:

- I muhofaza hududi: qazib olish joyining yaqin atrofini muhofaza qilish;
- II muhofaza hududi: avariya ifloslanishdan, shu jumladan mikrobiologik ifloslanishdan muhofaza qilish (zarur bo'lganda muddat 50 kun);
- III muhofaza hududi: suv havzasining qolgan qismini umumiy muhofaza qilish.

b) miqdoriy muhofaza qilish

Miqdoriy muhofaza qilish, asosan tabiiy shifobaxsh suvning gidrodinamikasiga aralashish bilan bog'liq. U tabiiy shifobaxsh suvning o'ziga xos xususiyatlarini, shuningdek qazib olish joyida uning oqimi va ko'pligini himoya qilish uchun mo'ljallangan.

6.2.1.2 Suv manbalaridan foydalanish rejasi

Suv manbasidan foydalanish rejasi bo'lishi kerak va u kamida quyidagi jihatlarni o'z ichiga oladi:

- a) buloqning geografik joylashuvi;
- b) hujjatning qisqacha mazmuni: ham tarixiy, ham huquqiy hujjatlar (avvalgi va hozirgi) tikilishi kerak:

- tarixiy ma'lumotnoma: sanatoriy-kurort o'z faoliyatini rivojlantirish to'g'risidagi barcha ma'lumotlarni o'z ichiga olgan hujjatga ega bo'lishi kerak;

- huquqiy hujjatlar va foydalanishga ruxsatnomalar;

- buloqning hujjatda belgilangan tavsiflari: oqim tezligi, harorat, elektr o'tkazuvchanligi;

- buloqni moslashtirish bo'yicha ishlar: sanatoriy-kurort agar mavjud bo'lsa, suv havzasining muvofiqligi va yaxshilash bo'yicha ko'rilgan chora-tadbirlarni tasdiqlashi kerak;

- laboratoriya tahlili: sanatoriy-kurort har yili vakolatli laboratoriya tomonidan fizikaviy, kimyoviy va mikrobiologik to'liq tahlillarni o'tkazadi. Ushbu tahlil suvdagi minerallar miqdorini nazorat qilish uchun amalga oshiriladi. Yillik tahlil natijalari mijozning so'roviga binoan taqdim etilishi kerak.

c) mineral suvni miqdoriy va sifat jihatidan saqlab qolish uchun muhofaza hududini chegaralashni tadqiq qilish. Ushbu tadqiqot suvli qatlamlarning geologiyasi, gidrogeologiyasi, gidrokimyoviy va fizikaviy zaifligi bilan bog'liq jihatlarni o'z ichiga olishi kerak, masalan:

- geologik tadqiqot: tegishli masshtabdagi grafik ma'lumotlar bilan birgalikda butun muhofaza hududi qo'llaniladigan geologik karkasning tavsifi;

- gidrologik tadqiqotlar;

- buloqlarni ekspluatatsiya qilish tavsifi;

- vaziyat va tavsiflar;

- suv ta'minoti nuqtalari ro'yxati;

- buloqni tahlil qilish;

- nasos tizimi haqida texnik ma'lumotlar;

- suv yig'iladigan hovuz chuqurligi va nasos uskunasining joylashuvi: nasosda tortib chiqarish vazifasini bajarish va ekspluatatsiyaning kerakli hajmini aniqlash;

- suvli qatlamlarning xarakterli parametrlari;

- gidrokimyoviy tadqiqot: bu hollarda suvning mineral tarkibini, kislotalilik darajasini va mumkin bo'lgan ifloslanishni aniqlash uchun kimyoviy tahlil o'tkaziladi;

- fizik tadqiqot: izotop tahlili suvning kelish vaqtini aniqlash yoki ortiqcha yuklanish hududlarini baholash zarurati bo'lganda amalga oshiriladi;

- zaiflikni tadqiqot qilish: yuqoridagi tadqiqotda tuproqning o‘z-o‘zini tozalash qobiliyatini bilish uchun kelib chiqishi va xususiyatlari ko‘rsatilishi kerak bo‘lgan potentsial ifloslantiruvchi faoliyatlar ro‘yxati, shuningdek kesib o‘tgan hududlarning zaifligini o‘rganish kerak.

A ilova tabiiy shifobaxsh suvlarning tavsifi, shuningdek ularning tarkibidagi tabiiy tebranishlarning monitoringi bo‘yicha ko‘rsatmalarni o‘z ichiga oladi.

6.2.2 Balneologik baholash va hisobot

Shifobaxsh va sog‘lomlashtirishga doir talablarga muayyan tabiiy shifobaxsh suvning muvofiqligi dalolatnomada tasdiqlanishi kerak.

Ushbu dalolatnoma bir necha usullar bilan, masalan malakali professional ekspert(lar), sanatoriy-kurortning tibbiy rahbari, universitet yoki rasman tan olingan balneologiya instituti tomonidan tayyorlanishi mumkin.

Sanatoriy-kurort dalolatnomani bir marta tayyorlaydi va tegishli tabiiy resursning xususiyatlari sezilarli darajada o‘zgarganda uni qayta ko‘rib chiqadi.

Dalolatnoma quyidagilarni o‘z ichiga olishi kerak:

- a) umumiy ma’lumotlar (masalan, tahlil joyi, obyekti, davri);
- b) dalolatnoma tuzuvchining ismi va manzili;
- c) baholash uchun ahamiyatga ega bo‘lgan hujjatlar ro‘yxati;
- d) tahlil va har qanday nazorat tahlillari natijalarini baholash:
 - asosiy moddalar, ayniqsa faol moddalar va jismoniy sifatlar;
 - tabiiy vositalarni qo‘llashning gigiyenik-bakteriologik natijalarini tibbiy baholash;
- e) davolashda terapevtik foydalanish haqida ma’lumot (davolash tamoyiliga qarab);
- f) kasalliklarga ko‘rsatma va qarshi ko‘rsatmalar;
- j) sanatoriy-kurort murojaat qilayotgan toifaning xulosasi va bahosi.

Ushbu dalolatnomada xuddi shu hudud yoki boshqa sanatoriy-kurort yeridagi empirik sinovlarga asoslangan tabiiy vositalarining qiyosiy bahosi ko‘rib chiqilishi kerak.

6.2.3 Tabiiy shifobaxsh suvlarning fizik, kimyoviy va mikrobiologik xossalari

Tabiiy shifobaxsh suvlar quyidagi sinovlar orqali toza gigiyenik va mikrobiologik holatda ekanligi isbotlanishi kerak:

- a) fizik va kimyoviy sinovlar;
- b) kimyoviy sinovlar;
- c) mikrobiologik sinovlar.

B ilova ushbu sinovlarning har birida tekshirilishi mumkin bo‘lgan bandlardan iborat qo‘llanmani o‘z ichiga oladi.

6.2.4 Tabiiy shifobaxsh suvlarning nazorat tahlili va monitoringi

6.2.4.1 Tabiiy shifobaxsh suvlarni tahlil qilish

Tahlil balneologik davolashni va shifobaxsh manbaning gidrogeologik va texnik holatini baholash uchun asos sifatida olinadi. Sanatoriy-kurort va shifobaxsh buloqli muassasalar har 10 yilda o‘zlarining shifobaxsh buloqlarini tahlil qilishlari kerak (mikrobiologik, kimyoviy va fizik tahlillar). Shifobaxsh buloqlar har 2 yilda bir marta mikrobiologik ifloslanish uchun tekshirilishi kerak.

Muntazam nazorat tahlillari monitoring jarayonining bir qismi hisoblanadi. Ular shifobaxsh buloqda va davolash joyida kimyoviy va gigiyenik sinovlar shaklida amalga oshiriladi. Ularni qo‘llash doirasi individual sharoitlarga qarab o‘zgaradi.

6.2.4.2 Nazorat tahlili va monitoringi

Fizikaviy va kimyoviy sinovlar o‘tkazilishi kerak; sanatoriy-kurortda foydalaniladigan suv yilda kamida bir marta suv oluvchi inshootga olinishi va tahlil qilinishi kerak. Umumiy gigiyena sinovlari muntazam monitoring jarayonining bir qismi

hisoblanadi. Foydalanish joyidagi suv namunalari yiliga kamida bir marta olinishi va tahlil qilinishi kerak.

Suvni doimiy chiqarishda mikrobiologik tadqiqotlar kamida 3 oyda bir marta, agar muntazam ishlatilmasa tez-tez amalga oshirilishi kerak.

Agar nazorat tahlili buloqda sezilarli o‘zgarishlarni aniqlasa, sabablari tadqiqot qilinishi va yangi etalon tahlili o‘tkazilishi kerak. Bu agar buloq yaqinda ochilgan bo‘lsa ham o‘tkazilishi kerak.

6.3 Tabiiy shifobaxsh gazlar

6.3.1 Umumiy qoidalar

Karbonat angidrid gazi, radon va vodorod sulfidi hozirgi vaqtda davolash maqsadida ishlatiladigan shifobaxsh gazlardir.

Karbonat angidrid gazi quruq holatda (mofet) yoki shifobaxsh suvlarda ajralib chiqishi mumkin, sun‘iy ravishda qazib chiqarilishi yoki karbonat angidrid gaziga boy shifobaxsh suvlardan olinishi mumkin. Terining kapillyarlariga kengaytiruvchi ta‘siri tufayli CO₂ gazi vannalari asosan yurak-qon tomir kasalliklari uchun ishlatiladi. Ba‘zida CO₂ teri ostiga inyeksiya uchun ishlatiladi.

Radon hamma joyda keng tarqalgan asl gazdir. Balneologik davolashda, bu alfa nur chiqaradigan mahsulot, masalan tarkibida radon bo‘lgan vannalar shaklida yoki ingalyatsiya va ichga qabul qilish uchun qo‘llaniladi.

Vodorod sulfidi tabiiy shifobaxsh suvlarning tarkibiga kiradi. U asosan revmatik/degenerativ simptomlar, shuningdek teri kasalliklari uchun terapevtik maqsadlarda qo‘llaniladi.

6.3.2 Tabiiy shifobaxsh gazlarni baholash va ularning hisoboti

Gazlarning terapiyada foydalanishga yaroqliligi hisobotda isbotlanishi kerak. Ushbu hisobot malakali professional ekspert(lar), sanatoriy-kurortning tibbiy rahbari, universitet yoki rasman tan olingan davolash balneologiya instituti kabi bir qancha usullar bilan tayyorlanishi mumkin.

Shifobaxsh gazni tahlil qilish gaz tarkibini o‘rganadi va balneologik tozalashni, shuningdek, geologik va texnik sharoitlarni baholash uchun asos bo‘lib xizmat qiladi.

Shifobaxsh gazlari to‘g‘risida tahlil va hisobotga doir minimal talablar quyidagilardan iborat:

a) umumiy ma‘lumotlar (masalan, shifobaxsh gazni tahlil qilish maqsadi, tahlil turi, sanasi, qazib olish joyi);

b) organoleptik tadqiqot;

c) gaz harorati;

d) kimyoviy sinovlar.

C ilovasida ushbu joylashuvni nazorat qiluvchi vakillar bilan yo‘riqnoma mavjud.

6.3.3 Tabiiy shifobaxsh gazlarning nazorat tahlili va monitoringi

Asosiy faol moddalar har 2 yilda bir marta nazorat tahlilida aniqlanadi.

Shifobaxsh gazni tahlil qilish kamida 10 yilda bir marta o‘tkazilishi kerak.

6.4 Tabiiy peloidlar

6.4.1 Umumiy talablar

Peloidlarni 1-jadvalga ko‘ra tasniflash mumkin.

1-jadval - Peloidlarning turlari

Peloidlarning turlari	Geologik-genetik guruh
Yumshoq jinslar (EI peloidlari)	
Torf (yuqori torf, past torf, botqoqlik)	O‘tirgan peloidlar
“Lebermud”, torf loylari, diatomli tuproq	Limnik peloidlar
Dengiz loyi (sho‘r suv loyi), sapropel, ko‘rfaz	Dengiz peloidlari
Loyga o‘xshash shishuvchi cho‘kindilar (sulfid loylari, oltingugurt loylari, oxra loylari)	Krenogen peloidlar
Daryo loyi	Daryo peloidlari
Less	Eol peloidlari
Qumog‘ tuproq, loy	Pedogen peloidlar
Tufitning ^a mustahkamlanishi	Vulkanogen peloidlar
Mustahkamlashgan jinslar (parapeloidlar)	
Loyli tosh ^a , loyli slanets ^a	Loy toshli peloidlar
Mergel, bo‘r, ohak, dolomit	Ohaktosh peloidlari
Tuf ^a , fonolit	Vulqonli peloidlar
^a Ko‘pincha balneologik davolashda “fango” deb ataladi.	

6.4.2 Peloidlarni qazib chiqarish va saqlash

Peloidlar, ularning tarkibi o‘zgarmaydigan tarzda qazib chiqarilishi va saqlanishi kerak. Ular mukammal gigiyenik holatda bo‘lishi kerak.

Tabiiy konlarni himoya qilish uchun cho‘milish uchun allaqachon ishlatilgan peloidlar, agar ular gigieynik sharoitlarni kafolatlasa, saqlanganidan keyin qayta ishlatilishi mumkin.

Agar torfni aralashtirish kerak bo‘lsa, yangi o‘ramlar va cho‘milish muolajasi uchun yangi torf va ishlatilgan torfni teng miqdorda aralashtirish kerak.

Har bir alohida qo‘llash uchun yaxshilab aralashtirish ta‘minlanishi kerak. Turli odamlar uchun bitta davolash vannasidan foydalanish mumkin emas. Bundan tashqari, noorganik peloidlar yoki cho‘kindilarni milliy qoidalarda ruxsat etilmasa, qayta ishlatmaslik kerak.

Mijozlar so‘rovi bo‘yicha tashkilot foydalanadigan materiallarning sifati to‘g‘risida xabardor qilinishi kerak.

Torf kamida 5 yil davomida dastlabki konda yoki maxsus regeneratsiya hovuzida saqlanishi kerak.

6.4.3 Peloidlarni baholash va hisobot

Agar peloidlar ishlatilsa, ularning sifatini ta‘minlash uchun tahlil qilish kerak.

Peloidlarni tahlil qilish uning tarkibi haqida tushuncha beradi va undan balneologik foydalanish va konda mavjud sharoitlarni baholash uchun asos bo‘ladi.

Peloidlarni tahlil qilish quyidagi tavsiflarni o‘z ichiga olishi kerak:

a) umumiy ma‘lumot: tahlilni o‘tkazgan sog‘liqni saqlash organi yoki malakali ekspertning nomi va manzili, namuna olish va mahalliy sinov sanasi, namuna olingan kundagi ob-havo va havo harorati, Pa atmosfera bosimi, nisbiy namlik foizda, oldingi ob-havo sharoitlari to‘g‘risida ma‘lumot (masalan, peloid konida namlik sharoitlarini baholash uchun);

b) loy konining qisqacha geografik-geologik tavsifi (tuzilishi va o‘lchamlari) namuna olish joyining aniq tavsifi (sharqiy, shimoliy, dengiz sathidan balandlik) va aniq sirt rejasi, kon atrofi tavsifi, shu jumladan mumkin bo‘lgan antropogen ta’sirlar, kongra

ta’siri, yer usti o‘simliklari, peloid aniqlanishi (ya’ni balandlikdagi torf yoki past tekislikdagi torf; tufitning mustahkamlanishi);

c) gidrologik ma’lumotlar (ya’ni buloqlarning mavjudligi, namuna olish vaqtidagi suv sathi, drenaj koeffitsienti); namuna olish turi (masalan, belkurak, burg‘ulash zondi, ekskavator bilan yer qazish);

d) yer ostidagi qazish chuqurligi, aralash yoki alohida namunalar olish, kon tarkibi miqdori, qalinligi, qatlam tuzilishi va namuna olish joyidagi yer osti tarkibi, qishloq xo‘jaligi faoliyati, qishloq joylarini muhofaza qilish, mulk huquqi; peloidlardan foydalanish va utilizatsiya qilish texnologiyasi tavsifi (qazib olish, tashish, vaqtincha saqlash, qayta ishlash, eksport qilish, saqlash uchun topshirish);

e) loy konidan oldingi foydalanish to‘g‘risidagi ma’lumotlar.

Ushbu tahlil natijalari hisobot shaklida taqdim etilishi kerak.

6.4.4 Peloidlarning nazorat tahlili va monitoring

Peloidlar tahlili peloidlarning tarkibini aniqlaydi va balneologik davolashni, shuningdek geologik-texnik sharoitlarni baholash uchun asos bo‘lib xizmat qiladi.

Peloid tahliliga qo‘yiladigan minimal talablar quyidagilardan iborat:

a) jismoniy sinovlar;

b) mikrobiologik sinovlar;

c) tavsifi.

D ilova ushbu elementlarga nisbatan tekshirilishi mumkin bo‘lgan elementlardan iborat qo‘llanmani o‘z ichiga oladi.

7 Texnik xizmat ko‘rsatish, gigiyena va tozalash

7.1 Umumiy talablar

Sanatoriy-kurortda ichki va tashqi binolar va jihozlar toza va gigiyenik holatda, jumladan kerak bo‘lganda dezinfeksiya va texnik xizmat ko‘rsatish yaxshi holatda bo‘lishini ta’minlash uchun tizim mavjud bo‘lishi kerak.

Ushbu tizim hujjatlashtirilishi va ro‘yxatdan o‘tkazilishi va kamida quyidagilarni o‘z ichiga olishi kerak:

- uskunalar;

- amalga oshiriladigan harakatlar;

- monitoring.

7.2 Xizmat ko‘rsatish

7.2.1 Profilaktik xizmat ko‘rsatish rejasi

Mijozlar va xodimlar uchun tegishli darajadagi xavfsizlik kafolatlanishi kerak. Shu maqsadda sanatoriy-kurort profilaktik ta’mirlash rejasini ishlab chiqadi, unda obyektlarning yaxshi holati va to‘g‘ri ishlashi va ularning elementlarini almashtirish bilan bog‘liq bo‘lgan kamida barcha inspeksiyalar/tekshiruvlar, xususan quyidagilarga e’tibor qaratilishi kerak:

a) liftlar;

b) konditsiyalash, isitish va quritish tizimlari;

c) ichki xonalar;

d) ochiq obyektlar;

e) elektr jihozlari, rozetkalar va ko‘rinadigan simlar.

Texnik xizmat ko‘rsatish uchun mas’ul shaxsning majburiyatlariga quyidagilar kiradi:

- inspeksiyalar va tekshiruvlar rejalari;

- texnik xizmat ko‘rsatish vazifalari to‘g‘ri bajarilganligini tekshirish;

- uskuna va jihozlarni davriy (kamida yiliga bir marta) tekshirish. Ushbu tekshirish uskuna va jihozlarning yaxshi holati va ishlashini ta’minlashi kerak;

- iste’molchilar tomonidan qo‘llaniladigan, foydalanish aniq bo‘lmagan barcha qurilmalar uchun asosiy ko‘rsatmalarni eng ko‘p ishlatiladigan tillarda yoki ISO 7001 ga mos keladigan belgilar yordamida ko‘rsatish;

- topshiriqlarni, inspeksiyalarni va boshqa tekshirish tadbirlarini ro‘yxatga olish.

Texnik xizmat ko‘rsatish mijozga ta’sir qilishi mumkin bo‘lgan har qanday nosozlikni bartaraf etish uchun materiallar zaxirasiga ega bo‘lishi kerak.

7.2.2 Favqulodda vaziyatlar rejasi va evakuatsiya rejasi

Sanatoriy-kurortda favqulodda vaziyat rejasi va evakuatsiya rejasi bo‘lishi kerak. Ushbu munosabatda:

a) favqulodda vaziyatlar bo‘yicha yo‘riqnomalar joylashtirilishi kerak, unda o‘zini evakuatsiya qila olmaydigan shaxslar uchun yo‘riqnomalar bo‘lishi kerak;

b) barcha avtomatik mexanizmlar, signalizatsiya va boshqa jihozlar (masalan, chiroqlar, datchiklar, o‘t o‘chirish moslamalari, shlanglar) yaxshi holatda bo‘lishi kerak;

c) avariya chiqishlari va avariya inshootlari ko‘rinadigan va to‘siqsiz bo‘lishi kerak. O‘tish mumkin bo‘lgan chiqishlar aniq belgilanishi va yong‘indan evakuatsiya qilish rejalarida qayd qilinishi kerak;

d) imitatsiya mashg‘ulotlari mijozlarni xabardor qilish bilan yiliga kamida bir marta o‘tkaziladi.

7.2.3 Issiq suv ta’mini

Qozonxonalar, elektr isitgichlar, gaz isitgichlari yoki suv nasoslari kabi barcha suv isitish tizimlari vaqti-vaqti bilan tekshirilishi kerak. Bu legionellyozning oldini olish uchun sanatoriy-kurortning maxsus protokoliga muvofiq amalga oshirilishi kerak.

7.2.4 Uskunalar uchun xona

Dvigatel xonasida suvni tozalash, shamollatish va elektrlashtirish uskunalari, shuningdek nasos stansiyasi, shu jumladan qozon va issiqlikni qayta tiklash baklari mavjud. Suv, shamollatish va gaz quvurlari chegaralangan bo‘lishi kerak. Buning uchun, masalan umumiy qabul qilingan ranglarning belgilaridan foydalanish tavsiya etiladi va texnik jihozlar uchun avtomatik boshqaruv tizimidan foydalanish tavsiya etiladi.

Kirish faqat vakolatli xodim tomonidan cheklangan bo‘lishi kerak.

Texnik xona mos kelmaydigan narsalarni saqlash uchun ishlatilmasligi kerak.

7.2.5 Tuzatuvchi xizmat ko‘rsatish

Sanatoriy-kurortga texnik xizmat ko‘rsatish xizmatlari o‘z kuchi bilanmi yoki subpudratchi tomonidan bajariladimi, har qanday zararni bartaraf etish uchun tuzatuvchi xizmat ko‘rsatish tartib-qoidalarini hujjatlashtirilishi kerak.

Tuzatish texnik xizmat ko‘rsatish ishlari qayd etilishi kerak.

Kurort xodimlarga (shu jumladan tozalovchilarga) va mijozlarga har qanday hodisa haqida xabar berishga imkon beradigan mexanizmni amalga oshirishi kerak.

Xizmatning ishlash soatlari davomida xodimlar har bir muolaja hududida maxfiylikni saqlashlari kerak.

Agar kerak bo‘lsa, texnik xizmat ko‘rsatish va tozalash ishlari uchun belgilar qo‘llanilishi kerak.

7.2.6 O‘lchash vositalarini kalibrlash va qiyoslash

O‘lchash vositalari to‘g‘ri ish tartibida va u taqdim etgan ma’lumotlar ishonchli bo‘lishini ta’minlash uchun qiyoslash va kalibrlash rejasi ishlab chiqilishi kerak.

Natijalar ro‘yxatdan o‘tkazilishi kerak.

7.3 Profilaktika va mikrobiologik nazorat

7.3.1 Umumiy talablar

Profilaktika va mikrobiologik nazorat qilish tizimi maqsadlarida suv ta'minoti punktlarini nazorat qilishning quyidagi turlarini hisobga olish kerak:

a) yuqori xavfli obyektlar:

- bug'lanishli sovutish bilan sovutish minoralari va kondensatorlar;
- akkumulyatorli va qaytib oqimli issiq suv ta'minoti tizimlari;
- yuqori tezlikdagi oqimlar yoki havo bilan to'ldirish (jakuzi, suzish basseynlari, shifobaxsh vannalar, yuqori bosimli gidroterapiya vannasi, oqimli muolajalar) hisobiga uzluksiz aralashtirish va resirkulyatsiya bilan suv isitish tizimlari;

- sanoat havo namlagichlari.

b) xavf kam bo'lgan obyektlar:

- ichimlik tizimlari (quvurlar, baklar), sisternalar yoki ko'chma baklar uchun suv va qaytib aylanish konturi bo'lmagan issiq suv;

- gidropinli qattiqlashtiruvchi;

- a) bandga kiritilmagan bug'lanish bilan sovutilgan suv purkagich uskunalari;

- dekorativ buloqlar;

- shahar sharoitida purkash tizimlari bilan sug'orish;

- yong'inga qarshi suv quvur tizimi;

- tashqi aerizatsiya yordamida sovutish elementlari;

- suv to'playdigan va aerizatsiya hosil qilishi mumkin bo'lgan boshqa jihozlar.

c) nafas olish uchun xavfi bo'lgan tibbiy muassasalar:

- aerizatsiya;

- nebulayzerlar;

- nafas olish organlari bilan aloqada bo'lgan boshqa jihozlar.

7.3.2 Dezinfeksiya va tozalash rejasi

Ifloslanishi mumkin bo'lgan xonalar tegishli gigiyena choralari bilan ishlov berilishi kerak; tizim mikrobiologik ifloslanish xavfi bo'lgan taqdirda kamida 1 soat davomida 55 °C dan yuqori haroratni kafolatlay olishi kerak.

Obyektlarda ifloslanishning oldini olish ularni loyihalash bosqichida va ekspluatatsiya bosqichida amalga oshirilishi kerak. Biror bir obyektida ifloslanish belgilari mavjud bo'lsa, unga ishlov berish (to'liq dezinfeksiya qilish) va keyinchalik tekshirish kerak.

Profilaktik choralar davolash-kurort uskunalarini tegishli ravishda saqlash orqali kir joylar sonini yo'q qilishi yoki kamaytirishi kerak. Har bir xonada yoki uskunada olib borilgan tozalash va dezinfeksiya operatsiyalari qayd etilishi kerak.

Xonalar va jihozlarni tozalash va dezinfeksiya qilishning yillik rejasi kamida quyidagi grafikni hisobga olishi kerak:

a) har 6 yilda:

- akkumulyatorni elektrsizlantirish;

- resirkulyatsiyasiz sanuzel idishlarining diffuzorlarini demontaj qilish, tozalash va dezinfeksiya qilish.

b) yiliga bir marta (yoki oylik tanaffusdan keyin, tuzilmani ta'mirlash yoki o'zgartirishdan keyin yoki sanitariya organlarining talabiga binoan):

- nafas olish terapiyasi uchun jihozlarni to'liq qayta ko'rib chiqish;

- suv ta'minoti tizimini tozalash, dezinfeksiya qilish va ekspluatatsiya holatini umumiy qayta ko'rib chiqish;

- gidroterapiya majmuasining (jakuzi) barcha elementlarini, simlarini, temperaturani aralashtirish panelini, idish diffuzorlarini va boshqa elementlarini profilaktik tozalash va dezinfeksiya qilish;

- resirkulyatsiya tizimining barcha elementlarini qayta ko'rib chiqish, tozalash va dezinfeksiya qilish.

- c) har 6 oyda:

- suv idishlarini tozalash va sterilizatsiya qilish.

- d) har 3 oyda:

- ham maishiy-ichimlik suvi, ham issiq suv ta'minoti uchun suv saqlash baklari-akkumulyatorlarining holati va tozaligini tekshirish.

- e) har oy:

- har bir element har yili ko'rib chiqilishi uchun suv ta'minoti tizimining so'nggi nuqtalarini (masalan, kranlar va dushlar) reprezentativ va rotatsiya asosida tozalash va tekshirish;

- issiq suv ta'minoti krani suvini to'kish;

- yil davomida navbatma-navbat kranlar va dushlarning reprezentativ miqdorining haroratini tekshirish;

- haroratni imkon qadar past darajada ushlab turish uchun sovuq suv bakidagi haroratni tekshirish.

- f) har hafta:

- kranlar, dush va kam foydalaniladigan uchli qurilmalarni tozalash (2-3 min);

- gidroakkumulyatorning pastki uchidan suv chiqarish, agar iloji bo'lsa, issiq suv (sanitariya yoki mineral-shifobaxsh).

- g) har kuni:

- foydalanishdan oldin nafas olish terapiyasi uskunasini tozalash va dezinfeksiya qilish;

- issiq suv akkumulyatorlarining pastki yon tomon baklarida haroratni nazorat qilish;

- vannalar va basseynlardagi dezinfektsiyalash vositalari darajasi va pH ni qo'lda nazorat qilish;

- vannalarning devorlari va suyanchiqlarini shaxsiy foydalanish uchun resirkulyatsiyasiz ishlatgandan keyin yuvish va dezinfeksiya qilish;

- idishning devorlari va pastki qismini har bir ish kunidan keyin bo'shatish, tozalash, cho'tkalash va dezinfeksiya qilish;

- xonalarni ventilyatsiya qilish.

Ushbu reja bo'yicha harakatlar qayd etilishi kerak.

7.3.3 Analitik nazorat dasturi: tahlil rejasi, ma'lumotlarni yig'ish va parametrlarni nazorat qilish

Sanatoriy-kurort quyidagilarni ta'minlashi kerak:

- a) oylik tahlil rejasini tayyorlash;

- b) yillik reja bo'yicha tahlilning bajarilishini kuzatish;

- c) tahliliy hisobotlarni nazorat qilish;

- d) belgilangan bayonnomaga muvofiq ifloslanish aniqlangan vaqtda ko'riladigan chora-tadbirlarni tayyorlash;

- e) o'tkazilgan tahlil natijalarini qayd etish.

Suv sifati analitik nazorat orqali tekshiriladi. Har bir yakuniy nuqtada kamida bir yillik tahlilni o'z ichiga olgan tahlil rejasi ishlab chiqilishi kerak. Ushbu tahlil 2-jadvalda keltirilgan parametrlarni o'z ichiga olishi kerak.

2-jadval. Tahlil parametrlari

Suv turi	Nazorat	Parametrlar
Mineral suv, termal suv, ichimlik suvi ^a	Mikrobiologik	Legionella pnevmofilla
		Jami aeroblar
		Jami koliformalar
		Enterokokk
		Ichak tayoqchasi
		Klostridium perfringens
		Pseudomonas aeruginosa
Suv ta'minotidan ichimlik suvi	Fizik/kimyoviy	pH
		Harorat
		O'tkazuvchanlik
		Loyqalik
		Erkin va aralash xlor
		Ammoniy
		Mis
		Nikel
		Xrom
		Temir
		Qo'rg'oshin

^a Faqat suv umumiy manbadan ta'minlanmagan bo'lsa.

Barcha tahlil natijalari oson o'qiladigan jadvallarda taqdim etilishi va kamida 4 yil saqlanishi kerak.

8 Xizmatlarni taqdim etish

8.1 Umumiy talablar

Sanatoriy-kurort umumiy ma'lumotlarni, jumladan, aloqa ma'lumotlarini, ish vaqti, davolanish vaqti, qabul qilish va bron qilish xizmati to'g'risida ma'lumotlarni taqdim etishi kerak.

Barcha ma'lumotlar vaqti-vaqti bilan, shuningdek xizmatlarni taqdim etishda ba'zi tafsilotlarni o'zgartirganda yangilanadi. Ma'lumotlar aniq va tushunarli shaklda taqdim etilishi kerak.

Sanatoriy-kurortga kirishda tizimli nazorat olib boriladi.

Sanatoriy-kurort xizmatlarning ushbu hujjatga muvofiq talab qilinadigan xizmat ko'rsatish darajasiga mos kelishini ta'minlash uchun mas'ul shaxsni belgilashi kerak.

Mijozlar bilan muomala qilish xushmuomalalik qoidalariga muvofiq hurmatli va rasmiy bo'lishi kerak.

8.2 Qabul qilish xizmatlari (resepshn)

8.2.1 Bronlash xizmati

Muolajalarni bron qilish xizmatlari quyidagi talablarga javob berishi kerak:

a) onlayn yoki telefon orqali bron qilishning turli usullarini hisobga olgan holda, hech bo'lmaganda mijozning yoki bron qilgan tashkilotning nomi, telefon raqami yoki elektron pochta manzili, bron qilingan muolaja, xizmat narxi va bronni kafolatlash siyosatini (masalan, bekor qilish, qaytarish shartlari yoki yangi bronlash) ko'rsatadigan bron qilish jarayoni bo'lishi kerak.

b) barcha bron qilish so'rovlari olingandan so'ng darhol ro'yxatga olinishi va bir ish kuni ichida tasdiqlanishi kerak. Mijozlarning har qanday qo'shimcha so'rovlari ham

qayd qilinishi kerak va xodimlar bunday so‘rovlarni qondirish uchun barcha sa‘y-harakatlarni amalga oshiradilar.

c) tasdiqlash ishonchli tarzda, shu jumladan bron qilish shartlari (masalan, oldindan to‘lov, kredit karta, garovga qo‘yish) bilan rasmiylashtirilishi va mijozga taqdim etilishi kerak.

Sanatoriy-kurort tomonidan tuzilgan bronga o‘zgartirishlar kiritilgan taqdirda, u mijozni bu haqda xabardor qilishi va o‘zgartirish sabablarini asoslashi kerak. Har qanday noodatiy holatlar mijozlarga xabar qilinishi kerak.

Barcha mijozlarning fayli elektron formatda ro‘yxatdan o‘tkazilishi kerak. Taqdim etish tartib-taomili hujjatlashtirilgan bo‘lishi kerak.

Bronlash xizmati hissiy nuqsonlari bo‘lgan odamlar uchun turli xil aloqa vositalariga ega bo‘lishi kerak.

8.2.2 Ro‘yxatga olish xizmati

Ro‘yxatga olish xizmatlari quyidagi talablarga muvofiq bo‘lishi kerak:

a) har bir mijozga tegishli hujjatlar kelishidan oldin tayyorlanadi.

b) agar sanatoriy-kurort mijozlar tomonidan bron qilingan xizmatlar yoki paketlarni taqdim eta olmasa, u ekvivalent xizmatni taklif qilishga tayyor bo‘lishi kerak.

c) barcha tibbiy xizmatlar shifokor tomonidan belgilanishini ta’kidlangan holda mijozlarga xizmatlar uchun turli tariflar haqida ma’lumot berilishi kerak (individual muolajalar, umumiy muolajalar, umumiy tavsiyalar, vaucherlar yoki tibbiy xizmatlar va umumiy xizmatlar uchun paketlar).

d) mijozlar obyektlar bo‘ylab tanishuv ekskursiyasini o‘tishlari kerak. Mijoz har bir davolanish uchun bajarishi kerak bo‘lgan qadamlari ko‘rsatilgan holda maxsus ko‘rsatmalar berilishi kerak. Mijozlarga bajarilishi kerak bo‘lgan qadamlar haqida batafsil yozilgan ma’lumot eslatmasini taqdim etish tavsiya etiladi.

e) kerakli davolanish bilan bog‘liq ma’lumotlar, jumladan cheklovlar va/yoki tibbiy eslatmalar, ro‘yxatga olish xizmatining bir qismi sifatida mijozlarga tegishli tarzda yetkazilishi kerak.

f) ro‘yxatga oish xodimlari mijozlarga bevosita ta’sir ko‘rsatishi va ko‘rsatilayotgan xizmatlarni cheklashi mumkin bo‘lgan har qanday noodatiy holatlar (masalan, texnik xizmat ko‘rsatish, ish soatlarini qisqartirish, cheklovlar) haqida xabardor qilishi kerak.

g) ro‘yxatdan o‘tish paytida shifokor bilan uchrashuv qayd etilishi uchun qabul qilish va tibbiy xizmatlar o‘rtasida yaxshi muvofiqlashuv ta’minlangan bo‘lishi kerak.

h) agar kerak bo‘lsa, kredit kartalari zudlik bilan tekshirilishi kerak.

i) sanatoriy-kurortda guruhni ro‘yxatga olish tartibi bo‘lishi kerak.

8.2.3 Mijozlar bilan aloqa (qo‘ng‘iroqlar va elektron pochta)

Sanatoriy-kurort xabarga, masalan, telefon yoki elektron pochta orqali javob berish tartibini belgilashi kerak; ushbu tartib-taomil kamida quyidagilarni o‘z ichiga olishi kerak:

- telefon xizmatlarining ish vaqti tibbiy xizmatlar ko‘rsatiladigan vaqtdan kam bo‘lmasligi;

- telefon qo‘ng‘iroqlari, matnli xabarlar va elektron pochta xabarlariga zudlik bilan javob beriladi.

Xodimlar hissiy nuqsonlari bo‘lgan odamlarni joylashtirish uchun turli usullardan foydalangan holda odamlar bilan muloqot qilish imkoniyatiga ega bo‘lishi kerak.

8.2.4 Nazorat

Hisoblar batafsil bo‘lishi kerak. Mijozning iltimosiga binoan, foydalanilgan xizmatlar uchun mijoz tomonidan imzolangan barcha kvitansiyalar taqdim etilishi kerak.

8.3 Tibbiy xizmat ko‘rsatish

8.3.1 Umumiy talablar

Shifokor har doim o‘zining ish soatlarida sanatoriy-kurortda bo‘lishi yoki u bilan oson bog‘lana olinishi kerak.

Shifokor birinchi muolajadan oldin sanatoriy-kurortga kelgan har bir mijozning oldiga tashrif buyurishi kerak.

Shifokor mijozning sog‘lig‘ini baholashi va davolanishni taklif qilishi uchun mijozdan anketani to‘ldirish yoki test topshirish so‘raladi.

Mijozlar grafikda belgilangan vaqtda shifokor retsepti bilan kerakli manzilga jo‘natiladi.

Rivojlanish monitoringini ta‘minlash uchun keyingi tayinlashlar shifokor tomonidan o‘tkazilishi kerak.

8.3.2 Tibbiy ko‘rik

Tibbiy ko‘rik tibbiy bayonnomalarga muvofiq amalga oshiriladi.

U quyidagilarni nazarda tutishi kerak:

- tayinlangan terapevtik muolajani aniqlash;
- davolash usullari va sanatoriy-kurortda o‘tkaziladigan davolanishga qarshi ko‘rsatmalar va cheklovlarni olib tashlash.

Ushbu harakatlar har bir mijozning tibbiy kartasida aks ettirilishi kerak.

Mijozlar xabardor qilinishi kerak va ularga belgilangan tartib-taomillar, xavflar va usullar bilan kelishish taklif etiladi.

Tibbiy xizmat oraliq evolyutsion nazorat qilish tartib-taomillarini tashkil qiladi va har bir mijozning patologiyasi turiga, davolanish muddatiga, davolanishning xususiyatlariga qarab o‘tkaziladigan tekshiruvlar sonini belgilaydi. Davolashni tugatgandan so‘ng, tibbiy xizmatlar, agar kerak bo‘lsa, davolanishni baholashi va mijozga taqdim etiladigan hisobotni yozishi kerak. Bunday hisobotlar kamida quyidagi ma‘lumotlarni o‘z ichiga olishi kerak:

- a) shaxsiy ma‘lumotlar;
- b) anamnez;
- c) tekshirish;
- d) jismoniy tekshiruv;
- e) barcha tahlillar natijalari;
- f) tashxis bo‘yicha xulosa;
- g) amalga oshirilgan davolanish;
- h) qarama-qarshi ko‘rsatmalar va cheklovlar;
- i) natijalar evolyutsiyasi;
- j) sana va shifokorning imzosi.

8.3.3 Davolash bo‘yicha qo‘llanma

Sanatoriy-kurortning tibbiy direktori barcha xizmatlar va usullar haqida ma‘lumotni o‘z ichiga olgan davolash bo‘yicha qo‘llanmani tayyorlashi va/yoki tasdiqlashi kerak.

Ushbu qo‘llanma kamida quyidagilarni o‘z ichiga olishi kerak:

- a) qo‘llaniladigan sanatoriy-kurort vositalari;
- b) qo‘llaniladigan sanatoriy-kurort usuliyatlari ro‘yxati:
 - harorat, vaqt, bosim yoki suv miqdori kabi har bir usul uchun ishlatiladigan parametrlar;
 - belgilangan parametrlarni ta‘minlash uchun uskunalar.
- c) jarayonning umumiy davomiyligini va zarur bo‘lganda har bir bosqichdan oldin (mijoz kelishidan oldin), vaqtida (usulni qo‘llash) va undan keyin (xonani tozalash) vaqtni ko‘rsatib o‘tgan holda har bir usulni amaliy qo‘llash tavsifi;

- d) har bir usuliyatning ko'rsatmalari, qarama-qarshiliklari va cheklovlari;
- e) usullarni qo'llash uchun mavjud obyektlar ro'yxati (ular mos ravishda belgilangan bo'lishi kerak).

8.4 Boshqa xizmatlar

Ushbu hujjatga kiritilmagan va to'g'ridan-to'g'ri sanatoriy-kurort tomonidan ko'rsatiladigan xizmatlarni (do'konlar yoki boshqa xizmatlar) sanatoriy-kurort o'zi aniqlaydi va taqdim etish va narxlarga doir talablarni belgilaydi. Qanday bo'lmasin, ushbu xizmatlar xavfsizlik, tozalik, gigiyena va texnik xizmat ko'rsatish talablariga muvofiq bo'lishi kerak.

9 Jarayonlarni qo'llab-quvvatlash

9.1 Marketing

Sanatoriy-kurort marketing bilan bog'liq faoliyatni boshqarish uchun javobgardir. Bunga odamlarni sanatoriy-kurort xizmatlari (masalan, veb-sahifalar, flayerlar, ijtimoiy media tarmoqlari) va tarqatish kanallari (masalan, sayyohlik agentliklari, turoperatorlar) bilan tuzilgan shartnomalar haqida xabardor qilish uchun foydalaniladigan vositalar kiradi.

Xizmatlarni targ'ib qilish uchun foydalaniladigan materiallar (veb-sahifalar, reklamalar, flayerlar) noto'g'ri va/yoki chalg'ituvchi shartlar yoki rasmlardan qochib, to'g'ri, tasdiqlanishi mumkin bo'lgan ma'lumotlarni o'z ichiga olishi kerak.

Tarqatish kanali shartnomalari kamida quyidagilarni o'z ichiga olishi kerak:

- a) fiskal ma'lumotlar va mas'uliyatli shartnoma bilan sanatoriy-kurortning nomi;
- b) fiskal ma'lumotlar va mas'uliyatli shartnoma bilan tarqatish kanalining nomi;
- c) kontragentning aloqa ma'lumotlari;
- d) shartnomaning amal qilish muddati va sanasi;
- e) shartnoma bo'yicha xizmatlar;
- f) bron qilish shartlari;
- g) shartnomaviy xizmatlar narxlari;
- h) to'lov vositalari;
- i) sotish xarajatlari;
- j) soliqlar;
- k) bekor qilish siyosati;
- l) obyektlar va xizmatlarning mavjudligi va taqdim etilishi mumkin bo'lgan maxsus moslamalar turlari.

9.2 Sotib olish va saqlash

Sanatoriy-kurort xaridlarni boshqarish tartibiga ega bo'lishi kerak, jumladan, xaridlarga doir talablar, buyurtmalarga ruxsatnoma, yetkazib beruvchini tanlash va baholash.

Barcha buyurtmalar so'ralgan va olingan mahsulotlar o'rtasidagi nisbat, masalan, miqdor va sifat jihatidan tekshirilishi uchun qayd etilishi kerak.

Mahsulotlarni iste'mol qilish uchun yaroqlilik muddati yoki "gacha yaroqli" sanalarga rioya qilish kerak.

Zarur bo'lganda sanatoriy-kurortda tovarlarni qabul qilishning maxsus jadvallari shunday belgilanadiki, bu faoliyat mijozlar uchun hech qanday noqulaylik tug'dirmaydi.

Xizmatlarni ko'rsatishni ta'minlash uchun mahsulotlarning minimal ta'minoti aniqlanishi kerak, ayniqsa ovqatlanish taklifini qamrab oladigan mahsulotlar.

Potensial xavfli mahsulotlar o'zlarining asl xavfsizlik ma'lumotlariga ega bo'lishi kerak.

Maxsus saqlash sharoitlarini talab qiladigan mahsulotlarga alohida e'tibor berilishi kerak.

Omborxonalarga kirish, agar mavjud bo'lsa, cheklanishi yoki nazorat qilinishi kerak.

9.3 Atrof-muhitga doir siyosat

Sanatoriy-kurortning ekologik siyosati energiya samaradorligi, resurslar iste'molini kamaytirish, ifloslanishni kamaytirish va chiqindilarni qayta ishlashni boshqarish bo'yicha tadbirlarni hisobga olishi kerak.

a) energiya iste'moli: sanatoriy-kurortda energiya samaradorligini oshirish bo'yicha chora-tadbirlar ishlab chiqilishi kerak, masalan quyidagi mexanizmlarning ba'zilari: qayta tiklanadigan energiya, kam energiyali asboblari yoki komponentlar, mavjudlik datchiklari, toza energiya (shamol, quyosh, fotogalvanik quyosh energiyasi, biomassa) yoki kogeneratsiya energiyasi va obyektlarni to'g'ri izolyatsiya qilish.

b) resurslar iste'moli: yetkazib berishda va tuzilishga va ishlash tartibiga qarab sanatoriy-kurort qadoqlashni qisqartirish, qayta ishlatiladigan qadoqlashni rag'batlantirish va biologik parchalanadigan va oson qayta ishlanadigan mahsulotlardan foydalanish kabi ekologik mezonlarni hisobga olishi kerak. Sanatoriy-kurortda suv sarfini kamaytirish bo'yicha chora-tadbirlar ishlab chiqilishi kerak, masalan, quyidagi mexanizmlardan ba'zilari: suv sarfini kamaytirish uchun kranlar, oqim o'lchagichlar, sisternalar hajmini cheklash, hujayralarni faollashtirish tizimlari, taymerlar, tomchilatib sug'orish, bog'larda kam sug'oriladigan o'simliklardan foydalanish, soat bo'yicha boshqaruv, mahalliy sug'orish, bog'ni qayta qurish.

c) ifloslanishni kamaytirish: chiqindilarni samarali boshqarish kerak. Bu suyuqliklarni va atmosferaga otqinlarni utilizatsiya qilish natijasida ifloslanishning oldini olishni o'z ichiga olishi kerak.

d) qayta ishlash faoliyati: sanatoriy-kurort ishlab chiqarilgan chiqindilarning tasnifini saqlab turishi, bunday chiqindilarni qayta ishlash yoki undan keyingi foydalanishni osonlashtirishi kerak.

Sanatoriy-kurort mijozga atrof-muhit holatini yaxshilash bo'yicha ko'rilayotgan chora-tadbirlar to'g'risida ma'lumot beradi.

9.4 Mijozlarning qanoatlanishi

Sanatoriy-kurortda mijozlarning qanoatlanish darajasini vaqti-vaqti bilan baholash (qanoatlanish darajasini o'lchash uchun ko'rsatkichlarni aniqlash), shikoyatlarni ko'rib chiqish va ko'rsatilayotgan xizmatlarni yaxshilash maqsadida mijozlarning takliflarini ko'rib chiqish tizimi bo'lishi kerak. Ushbu faoliyatning yozuvlari saqlanishi kerak.

A ilova
(ma'lumot uchun)
Tabiiy shifobaxsh suvlarni tavsiflash bo'yicha qo'llanma
(minimal qiymatlar)

A.1 Tavsif

A.1-jadvaldan qonun hujjatlari mavjud bo'lmaganda tabiiy shifobaxsh suvlarni tavsiflash uchun qo'llanma sifatida foydalanish mumkin.

A.1-jadval. Tabiiy shifobaxsh suvlarning tavsiflari

Kimyoviy elementlar	mg/l	nmol/l
Kalsiy (Ca^{2+})	500	12,5
Magniy (Mg^{2+})	150	62
Ikki valentli temir (Fe^{2+})	20	0,2
Litiy (Li^{+})	2	0,29
Sulfat (SO_4^{--})	1200	12,5
Bikarbonat (HCO_3^{-})	1300	21,3
Yod (I^{-})	1	0,01
Ftor (F^{-})	1	0,05
Sulfat kislota (HS^{-} , H_2S , HSX^{-})	1	0,03
Karbonat angidrid (CO_2)	1000	Ichish uchun: 22,5 Cho'milish uchun: 500
Radon (Rn)		666 Bq/l (18 nCurie/l)
Tuzli suv		8,5 g xlorid

A.2 Tabiiy shifobaxsh suvlar tarkibidagi tabiiy tebranishlar

Shifobaxsh suvlarning moddalari, kimyoviy tarkibi va fizik xossalaridagi tabiiy o'zgarishlar tufayli suvda tabiiy o'zgarishlar yuz berishi mumkin (ya'ni mineral buloqning individual mexanik, texnik, fizik va fizik-kimyoviy xossalari). Suvni tavsiflaydigan A.1-jadvalda ko'rsatilgan mineral moddalar tarkibidagi tebranishlar $\pm 20\%$ dan, karbonat angidrid uchun esa $\pm 50\%$ dan oshmasligi kerak.

Mineral buloqlarning texnik holati dolzarb bo'lmaganda yoki mineral buloqlardan tartibsiz yoki haddan tashqari foydalanilganda tarkibda yo'l qo'yib bo'lmaydigan og'ishlar paydo bo'lishi mumkin. Variatsiyalar tabiiy shifobaxsh suvni tahlil qilish asosida aniqlanadi. O'zgarishlar mineral buloqning individual xatti-harakatlariga mos keladimi va ular suvni muhofaza qilish asoslari bo'yicha oqlanadimi, degan savol buloqni texnik baholash orqali hal qilinishi kerak.

B ilova
(ma'lumot uchun)
Tabiiy shifobaxsh suvlarning fizik-kimyoviy, kimyoviy va mikrobiologik
tadqiqotlari

Tabiiy shifobaxsh suvlarning xususiyatlari bo'yicha quyidagi sinovlarni o'tkazishda quyidagi masalalarni ko'rib chiqish mumkin:

a) fizik va kimyoviy sinovlar

- ekstraktsiya paytida suv harorati °C da;
- buloq haroratida namuna olish (elektrometrik) paytida suvning pH;
- namuna olish paytida suvning elektr o'tkazuvchanligi va buloq haroratida va $\mu\text{S}/\text{cm}$ da 25 °C;
- 180 °C va 260 °C da umumiy quruq qoldiq;
- standart kalomel elektrodga nisbatan namuna olish paytida suvning oksidlanish-qayta tiklanishning kuchlanishi (mV da UH kattligi);
- g/sm^3 da zichlik;
- namuna olish paytida radiatsiya faolligi va qoldiq faollik;
- qorishma gazlar (kislorod, vodorod sulfidi, karbonat angidrid va metan);
- uglerod ikki oksid, azot, kislorod, vodorod, geliy, metan va gomologik uglevodorodlar kabi erkin gazlar (hajm bo'yicha ulush).

b) kimyoviy sinovlar

- kationlarning tarkibi: natriy, kaliy, ammoniy, magniy, kaltsiy, manganets, temir;
- anionlarning tarkibi: fluorid, xlorid, yodid, nitrit, nitrat, sulfat, vodorod fosfat, gidrokarbonat/karbonat, vodorod sulfid/sulfid; hamda sho'r suvda bromid;
- dissotsiatsiyalanmagan moddalar tarkibi: H_2SiO_3 shaklidagi kremniy kislotasi va H_3BO_3 shaklida borat kislotasi;
- massa konsentrasiyalari yig'indilarini mg/l da, ekvivalent konsentratsiyalarni mequ/l da va ekvivalent kasrlarni $\text{mequ}\%$ da hisoblash;
- mikroelementlarning tarkibi: mishyak, kadmiy, xrom, simob, nikel, qo'rg'oshin, surma, selen, bariy; ehtimol, shuningdek, mis, rux, kobalt, molibden, vanadiy, qalay, kumush, alyuminiy va boshqalar, shu jumladan metabolit elementlar;
- organik moddalar tarkibi: erigan organik bog'langan uglerod, kaliy manganat bilan oksidlanish, fenol sifatida fenol ko'rsatkichi, polisiklik aromatik uglevodorodlar (oltita asosiy birikmalar), uchuvchi organogalogen birikmalar (erituvchilar va galoformalar); ayniqsa, dastlabki sinov paytida yoki ifloslanishga shubha tug'lsa: ekstraktsiya qilinadigan moddalar, organik bog'langan azot, detergentlar, nitratlangan va galogenli aromatik moddalar, pestitsidlar;
- qo'llash joyida suvning harakatiga ta'sir qiluvchi moddalarning tarkibi.

c) mikrobiologik sinovlar

- tabiiy shifobaxsh suvlar: ichak tayoqchalari bakteriyalari 250 ml da, *Escherichia coli* 250 ml da, fekal streptokokklar omonas 250 ml da, sulfit tayoqchalari 50 ml da, 20 °C da (44 ± 4) soatdan keyin 1 ml da koloniylar soni, 37 °C da (20 ± 4) soatdan keyin 1 ml da koloniylar soni;
- sog'lomlashtiruvchi jismoniy tarbiya uchun basseymlar va vannalar: ichak tayoqchalari 100 ml da, *Escherichia coli* 100 ml da, 36 °C da *Pseudomonas aeruginosa* 100 ml da, koloniylar soni 20 °C va 36 °C da 1 ml da; *Legionella* spetsifikatsiyasi 1 ml da (iliq ko'pikli basseymlar suvida, shuningdek, qo'shimcha aerosol hosil qiluvchi suv aylanuvchi basseymlarda va suv harorati > 23 °C bo'lgan basseymlarda).

C ilova
(ma’lumot uchun)

Tabiiy shifobaxsh gazlarni baholash to‘g‘risida hisobotni tuzish bo‘yicha
qo‘llanma

Tabiiy shifobaxsh gazlarni baholash va ular to‘g‘risida hisobot tuzishda quyidagi ma’lumotlar e’tiborga olinishi mumkin:

a) umumiy ma’lumotlar:

- shifobaxsh gaz tahlilining maqsadi;
- tahlil turi; tan olingan laboratoriyaning nomi va manzili;
- namuna olish va mahalliy sinovlar sanasi;
- namuna olish joyini yoki namuna olish tartib-taomilini (gazni yig‘ish) o‘tkazishni

belgilash;

- umumiy joylashgan joyi va dengiz sathidan balandligi, boshqa kuzatishlar;
- geologik sharoitlarning qisqacha tavsifi;
- buloqning chiqishi haqida batafsil ma’lumot;
- burg‘ulash (teshik chuqurligi, diametri, quvurlar yoki boshqa qirralarning diametri

va ishlab chiqarilishi);

- shifobaxsh suvni qazib olishning texnik vositalari tavsifi;
- qazib chiqarilgan shifobaxsh gaz miqdori;
- namuna olish kunidagi ob-havo, hPa dagi atmosfera bosimi va °C da havo

harorati;

- vaqt va balandlikni o‘lchash;

b) organoleptik sinovlar;

c) gaz harorati;

d) kimyoviy sinovlar: karbonat angidrid, karbon oksidi, kislorod, azot, vodorod, metan va gomologik uglevodorodlar, vodorod sulfidi, radon kabi asl gazlarning tarkibi; xlorli uglevodorodlar, azot monooksidi va oltingugurt dioksidi kabi zararli moddalar;

e) jamlangan parametrlarni hisoblash;

f) qo‘llash joyida gazning ta’sirini aniqlaydigan komponentlar soni;

g) gaz tarkibidagi mikroorganizmlar soni;

h) gazni aniqlash va baholash.

D ilova
(ma’lumot uchun)

Peloidlarni nazorat tahlil qilish va monitoring qilish bo‘yicha qo‘llanma

Peloidlarning nazorat tahlili va monitoringini o‘tkazishda quyidagi ma’lumotlarni hisobga olish mumkin:

a) fizik sinovlar

- normal konsistensiya va/yoki qadoqlashdagi zichlik;
- tabiiy namlik va normal zichlik va/yoki qadoq zichligi sharoitida PH;
- suv sig‘imi;
- cho‘kindi hajmi;
- shishish tezligi darajasi;
- normal zichlikdagi va/yoki qadoq zichligidagi peloid-suv aralashmasini olish uchun zarur bo‘lgan suyultirish darajasi;
- “sharcha” usuli bo‘yicha issiqlikni saqlash (peloid moddasi maxsus qaymoqlilik darajasiga yetganida haroratni aniqlash).

b) kimyoviy sinovlar

Kimyoviy tahlil natijalari quruq massadan, shuningdek cho‘milish uchun ishlatiladigan muhitdan, normal konsistensiyadan (masalan, cho‘milish torfi) foiz sifatida aniqlanadi. Agar peloid mineral suv bilan aralashtirilsa, suvli fazasini (suvda eriydigan moddalar) vannaga tayyor materiallarda tekshirish kerak.

Quyidagi bandlarni tahlil qilish kerak:

- tabiiy nam loylarning umumiy tarkibi;
 - suv miqdori (105 °C);
 - mineral moddalar (800 °C);
 - qizdirish/LOI vaqtida yo‘qotishlar (organik moddalar, kristallanish suvi va boshqa uchuvchi moddalar);
 - mineral moddalar tarkibi;
 - kislotada eriydigan qism;
 - kislotada erimaydigan nisbat;
 - quruq massaning 5% dan ortiq mineral moddalari ulushida noorganik moddalarni sifatli kimyoviy aniqlash;
 - noorganik moddalarni miqdoriy kimyoviy aniqlash (mineral moddalarning ulushi ustun bo‘lgan peloidlar uchun);
 - torfdagi organik moddalarning tarkibi;
 - bitumlar (masalan, yog‘lar, mumlar, qatronlar);
 - eruvchan uglevodlar, pektinlar va boshqalar; sellyuloza va gemitsellyulozalar;
 - ishqorda eruvchi va kislotada cho‘ktiruvchi gumin kislotalari; ligninlar va gumus;
 - yuqori organik ulushga ega peloidlardagi organik moddalarning tarkibi;
 - bitumlar (masalan, yog‘lar, mumlar, lipidlar);
 - bo‘yoqlar va boshqa spirtida eriydigan komponentlar;
 - sellyuloza va gemitsellyulozalar;
- Quyidagilarni aniqlash uchun organoleptik sinovlarni o‘tkazish kerak:
- azot miqdori (jami);
 - suvda normal va/yoki qadoqlash konsistensiyasida erigan moddalarning tarkibi;
 - umumiy tarkib; noorganik moddalarning tarkibi; organik moddalarning tarkibi;

- noorganik moddalarni miqdoriy aniqlash (faqat 1 g/l dan ortiq mineral moddalar yoki balneoterapevtik xususiyatlarga ta'sir qiluvchi moddalar, masalan sulfat kislota, oltingugurt yoki yod uchun);

- peloid konlariga ekologik jihatdan muhim ta'sir ko'rsatish vaqtida: zararli texnogen moddalar, masalan, og'ir metallar, pestitsidlar, organogalogen birikmalar.

Biologik sinovlar asosan gigiyena darajasini tekshirish uchun o'tkaziladi.

Peloidning mikrobiologik xususiyatlari bilan bog'liq asosiy muammo patogen bakteriyalar va patogen deb hisoblangan har qanday mog'or mavjudligi. Zararsiz deb tasniflanadigan boshqa mikroorganizmlarning ma'lum miqdori ruxsat etiladi.

Patogen mikroorganizmlarga quyidagilar kiradi:

- *Pseudomonas aeruginosa*;
- *Staphylococcus aureus*;
- *Escherichia coli* (yo'naltiruvchi qiymat 100/100 ml • chegara 2000/100 ml);
- Coliform bacteria (taxminan qiymati 500/100 ml • chegara 10 000/100 ml);
- salmonellalar;
- albicans zamburug'li mikroorganizmlar;
- *Aspergillus niger*.

c) mikrobiologik sinovlar

- (20 ± 2) °C da koloniyalar soni;
- (36 ± 1) °C da *Escherichia coli*;
- (36 ± 1) °C da Coliform germs;
- (36 ± 1) °C da *Staphylococcus aureus*;
- (36 ± 1) °C da *Pseudomonas aeruginosa*;
- (36 ± 1) °C da albicans zamburug'li mikroorganizmlar;
- mikrobiologik sinovlar uchun ishlatiladigan namunalarning pH, suv miqdori (105 °C) va harorati (namuna olish vaqtida).

d) tavsif

- rang, hid, konsistensiya, bir jinslilik, dog'lar;
- noorganik peloidli tuproqlarni mexanik tahlil qilish usullari bilan zarracha o'lchamlarini aniqlash;
- torfning parchalanishi.

Peloidlarni odatda har 10 yilda bir marta tahlil qilish kerak. Biroq, agar nazorat tahlili konlar va peloidlar sezilarli darajada o'zgarmaganligini ko'rsatsa, bu muddat uzaytirilishi mumkin. Boshqa tomondan, agar ushbu nazorat tahlillarida sezilarli og'ishlar aniqlansa, peloidlarning yangi tahlilini o'tkazish kerak.

Bibliografiya

[1] ISO 10002, Quality management. Customer satisfaction. Guidelines for complaints handling in organizations. (Sifat menejmenti. Mijozlar ehtiyojini qondirish. Tashkilotlarda shikoyatlarni ko‘rib chiqish bo‘yicha qo‘llanma).

[2] ISO 13485:2016 Medical devices. Quality management systems. Requirements for regulatory purposes (Tibbiy mahsulotlar. Sifat menejmenti tizimlari. Tartibga solish maqsadlari uchun talablar).

[3] ISO 17679:2016 Tourism and related services. Wellness spa. Service requirements (Turizm va yondosh xizmatlar. Sog‘lomlashtiruvchi spa-kurort. Xizmatlarga doir talablar).

[4] ISO 17680:2015, Tourism and related services. Thalassotherapy. Service requirements (Turizm va yondosh xizmatlar. Talassoterapiya. Xizmat ko‘rsatishga oid talablar).

[5] ISO 21542, Building construction. Accessibility and usability of the built environment (Bino qurilishi. Qurilgan muhitning mavjudligi va ulardan foydalanish qulayligi).

Bibliografik ma’lumotlar

SUT 03.080.30; 03:200.01

Muhim so‘zlar: sanatoriy-kurort, mineral suv, peloid, shifobaxsh suvlar, mikroorganizm

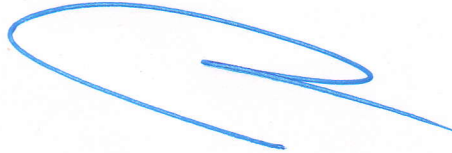
Texnik qo'mita raisi

Sh.Sharipov

ISHLAB CHIQLDI:

“Turizm xizmatlarini
sertifikatlash
markazi” DUK direktori v.b.

S.Xonbabayev

“Turizm xizmatlarini
sertifikatlash markazi” DUK
standartlashtirish bo'limi boshlig'i

S.Muhitov

“Turizm xizmatlarini
sertifikatlash markazi” DUK
standartlashtirish bo'limi
bosh mutaxassisi

M.Xashimova